

Presentació

En els més de vint anys d'història amb què compta *Quaderns d'italià* no s'havia dedicat encara un espai específic als diccionaris italians, tot i que Itàlia posseeix una tradició lexicogràfica llarga i valuosa, que pot comparar-se perfectament amb la d'altres importants llengües, incloses l'espanyol i el català. Les seves arrels s'enfonsen en l'Edat Mitjana, encara que els resultats més notables no arribaran sinó a partir del segle XVI, sobretot amb la publicació del *Vocabolario degli accademici della Crusca* el 1612, model (declarat o no) de totes les grans empreses lexicogràfiques posteriors, *in primis* el *Dictionnaire* de l'Acadèmia francesa i el *Diccionario de autoridades* de l'Acadèmia Espanyola. Als segles següents apareixeran nous diccionaris, però els segles d'or de la lexicografia italiana seran el XIX i el XX, donada la quantitat, l'abast i la qualitat dels seus projectes lexicogràfics i de les obres publicades. I no s'ha de perdre de vista que els diccionaris serviran també com a escenari per a les disputes entre els partidaris de cadascuna de les tendències de la secular *Questione della lingua*. En els últims decenniis, en particular a partir dels anys setanta del passat segle, la lexicografia italiana ha assistit a un extraordinari floriment de diccionaris, inèdits o en edicions renovades, i no només monolingües (n'hi haurà prou amb recordar noms com Zingarelli, Devoto-Oli, Garzanti, Sabatini-Coletti, De Mauro...), sinó també bilingües en les seves combinacions amb les principals llengües, entre elles l'espanyol, i de molts altres tipus.

Un passat tan ric ha produït nombrosos estudis sobre la història de la lexicografia italiana, sobre diccionaris o sobre lexicògrafs concrets; sovint, però, falten estudis sobre la rica i valuosa producció actual, tant de les obres més consultades pel públic italià (com els citats Zingarelli, Devoto-Oli, etc.) com sobre els diccionaris de major amplitud (com Battaglia, el GRADIT i el VOLIT). Per contra, la lexicografia bilingüe de l'italià amb altres llengües i més concretament de la combinació italià-espanyol, compta amb una abundant quantitat d'estudis tant sobre els diccionaris antics com sobre els actuals.¹

Per tant, són nombrosos i variats els motius que justifiquen un dossier com el que ara presentem. En ell el lector trobarà contribucions que se centren en la

1. Vegeu, per exemple, els volums col·lectius coordinats per Félix San Vicente: *Textos fundamentales de la lexicografía italoespañola (1805-1916)*, Monza: Polimetrica, 2008; *Textos fundamentales de la lexicografía italoespañola (1917-2007)*, Monza: Polimetrica, 2011.

lexicografia bilingüe, monolingüe i dialectal, i també de la lexicografia general i especialitzada, a més de la didàctica dels diccionaris. El volum s'obre amb dues contribucions sobre els diccionaris de neologismes, una classe molt abundant en l'àmbit italià, que replega una categoria lèxica problemàtica per la qual els lexicògrafs han demostrat des del segle XIX el seu interès. El treball de Fabio Marri, continuació d'altres treballs anteriors, estudia la neologia més recent, mentre que el de Marcello Aprile i Debora De Fazio adopta un enfocament de tipus històric. La riquíssima producció de la lexicografia dialectal² està representat per la feina de Paolo Roseano sobre alguns diccionaris friülans, amb una investigació sobre les interferències de l'italià en el pla morfològic. A cavall entre el dialecte i l'italià es col·loca l'article de Felisa Bermejo i Laura Piarulli, en el qual les autores intenten identificar en el conegut diccionari bilingüe espanyol-italià de Lucio Ambruzzi les petjades del piemontès, el dialecte natal del lexicògraf. Actualment la consulta dels diccionaris, especialment entre els més joves, es realitza predominantment o exclusiva a través d'internet, de manera que resulta útil reflexionar sobre aquests instruments digitals, com fan Carla Marelló i Marina Machisio en la seva contribució. A l'ús que els joves —en aquest cas els universitaris— fan de les fonts lexicogràfiques està dedicat també l'estudi de María Teresa Sanmarco, que inclou, com en l'article anterior, propostes per fer-ne un bon ús i treure'n un bon partit. Pilar Rodríguez es concentra en un sector dels llenguatges d'especialitat, el de la cirurgia estètica, i en concret en la validesa d'alguns diccionaris monolingües i bilingües, en línia o no, com a recurs per al treball del traductor de l'italià a l'espanyol. El dossier es tanca amb l'article de María J. Valero, que reprèn un dels temes favorits de la metalexigrafia espanyola, l'estudi de les marques lexicogràfiques, concretament de les marques cronològiques en els diccionaris bilingües espanyol-italià.

2. Fem servir aquesta denominació únicament per referir-nos a les varietats diatòpiques italianes diferents de les de la llengua italiana, sense ànim polèmic sobre la consideració del friülà com a llengua independent o com a dialecte italià.